

ZGODNJA DANICA.

Katolški cerkveni list.

Odgovorni vrednik in založnik: **Dr. Janez Kr. Pogacar.**

№ 25.

V Četertik 27. Grudna.

1849.

Povabilo na naročbo „Zgodnje Danice“

za prihodnje leto 1850.

„Zgodnja Danica“ bo prihodnje leto kakor dozdaj vsak četertik izhajala: vendar ne bo cele, temuč le pol pôle obsegla, včasih pa, kakor bodo posebne zadeve ali potrebe terjale, kaksno doklado pernesla; redovno bo vsak mesec bravcam pol pôle „cerkvenih zgodeb“, ki jih gosp. fajmošter Hicinger pišejo, v dokladnim listu podala.

Ker ni upati, de bi se posebin šolski list mogel ustanoviti, homo nekej prostora v „Zgodnji Danici“ tudi za šolske in učiteljske reči odločili, in mislimo, de homo s tem vsim tistim prijatlam šol ustregli, kterim je nar več na tem ležeće, de se ljudska omika v duhukersaustva godi in zvisuje.

„Zgodnja Danica“ z dokladami vred bo kakor dosihmal veljala za celo leto po postji 2 gold. in 40 kraje.; za pol leta pa 1 gold. in 20 kraje. Scer pa velja v tiskarnici prejmana za celo leto 2 gold., za pol leta pa 1 gold.

Naročila prejema vsaka cesarska pošta, scer pa tudi gosp. Jožef Blaznik v Ljubljani in vredništvo „Zgodnje Danice“.

Po novih postavah ni treba za naročivne pisma z dnarjam vred nič poštnine placati: tode na pismo, ki se natiskarju gosp. Jož. Blazniku ali pa vredništvu „Zgodnje Danice“ poslje, se mora zapisati „Naročivni dnar“ („Pränumerationsgeld“).

Adventna pesem.

(Iz latinskiga.)

Glej svitel glas močno svari,
V temnotah skoz in skoz doni:
Beži naj daleč spanje vse,
Od neba Jezus bliža sè!

Naj vzdigne duh se oterpnjen,
Na zemlji ne leži naj len;
Ze nova zvezda sveti nam,
De zleg odzame grešnikom.

Glej Jagnje k nam se pošlje zè,
Ki zljajša nam zastonj dolgé;

Vsi vkupej ta čas s solzami
Prosimo božje milosti.

De kadar drugo pride spet,
In s strahom pa objame svet,
Po zasluženj' ne sodi nas,
Temuč ohrani tisti čas.

Naj moč in čast in hvala bo
Očetu s Sinam vred zvesto,
In svet' mu Duhu tako zdaj
Ko vsaki čas in vekomaj.

Božična pesem.

(Iz latinskiga.)

O Jezus, Rešenik sveta,
Ki te, ko luč še ni bila,
V enakosti časti svoje
Rodil nar viši Oče je.

Očeta luč, svitloba ti
In vredni up ti vsih ljudi,
Ozri se v naših ust prošnje,
Ki se po zemlji vsi glasé.

O zmisli, stvarnik vsih reči,
De si telesa našga ti
Podobo slabo vzel na sé
Z Device rojen presvete.

Pričuje to današnji dan,
Ki spet je z letam pripeljan,
De od Očeta si z neba
Sam dan v zveličanje sveta.

Zdaj zvezde, zemlja in morje,
In kar še je pod nebam le,
To vse, o naš Zveličar ti,
Te z novo pesmijo časti.

Ja mi, ki oprani milostvo
Smo s tvojo sveto kervijo,
Veseli tvojga rojstva smo,
In v dar ti petje dajemo.

O Jezus, naj te hváli vse,
Ki D'vica te rodila je,
Z Očetam svetim Duham zdaj
In vsaki čas in vekomaj

H.

Izlaganje Lavretanskih litaniij

k časti in hváli presvete in brez madeža Device
Marije, Matere božje.

(Dalje.)

Mati prečudna, za nas Boga prosi!

Zakaj bo Maria imenovana „Mati prečudna“? Zato ker njena lepota in polnost milosti ni navadna, temveč velika, redka in nenavadna. Zakaj takim rečem se čudimo, pravi s. Avguštin. Ta perimk tedej pomeni, de so v Marii shranjeni neprecenljivi zakladi čudnih reči.

Posamesni svetniki imajo vsak kako lastno viteško čednost, zavoljo ktere se bi čudni imenovati zamogli. Čuden je s. Andrej zavoljo sosebne ljubezni križa; čuden je s. Pavel zavoljo sosebne moči v pridigvanji; s. Janez evangelist zavoljo deviške čistosti; s. Štefan zavoljo svoje serčnosti; s. Maria Magdalena zavoljo ojstrosti pokore; s. Lavrene zavoljo poterpljenja grozniga terpinčenja; s. Atanazi zavoljo zagovarjanja vere; s. Bazili zavoljo vere; s. Bernard zavoljo posebne pobožnosti do presvete Device; s. Dominik zavoljo gorečnosti,

duše zveličati; s. Tomaž Akvin zavoljo modrosti, s. Francišk Serafin zavoljo velike ljubezni do revšine itd.

Ali Božja mati je bila v tim edina, de je bila, kar svetost tiče, sveta čez navadno mero gnade. Vse njeno življenje je bilo polno čudežev.

Več svetih očetov in drugih slavnih učencikov je, kateri jo spleh „čudež“ imenujejo. S. Ignaci mart. jo „nebeški čudež in presveti ogled“ imenuje. S. Efreem jo pozdravi: „Bodi česén, o nar imeniši čudež celiga sveta!“ Sveti Janez Damaščan se začudi rekoč: „O čudež, zmed vsih čudežev nar bolj novi! Žena je čez Serafine zvišana postala“. Andrej Jeruzalemski je imenuje „delavšnico čudežov“. V nji je namreč Bog, kakor umetnik v svoji delavšnici, nove in nikoli slišane čudeže storil in shranil. Večna Beseda, vsigamogočni Bog, stvarnik nebes in zemlje, Gospod sveta, kralj kraljev, in Gospod gospodovavcov, je v nji meso postal. Ondi se je Bog in človek v eno osebo združil. Ondi devištva Matere otrok ne le omadežvalni, marveč ga je posvetil. Kdo je kdaj take čudeže vidil? Zares je tedej Božja porodnica „mati prečudna“, kakor delavšnica čudežov. Prav permerjeno se da na presveto Devico obrniti, kar s. pismo od Salomonoviga sedeža pravi: „*Taciga dela ni bilo v nobenim kraljestvu*“. III. Kralj. 10, 20. Zakaj ne v nebeškem, ne v zemeljskim, ne v podzemeljskim kraljestvu je kdaj tako delo najdeno bilo. Maria je prečudna angelam; zato so se per njenim vnebovzetji, ko so jim dišave njenih čednosti zadisale, močno čudili in rekli: „*Kdo je ta, ktera gori gre iz pušave* (t. j. iz sveta) *kakor steber dima iz dišav od mire in kadila, in mnogoterih štip dišavarja?*“ (Vis. pes. 3, 6.) Te dišave mnogotere čednosti in dobre dela pomenijo. Drugi angeli od njene blišobe in lepote razveseljeni so vsi začudeni rekli: „*Kdo je ta, ktera gori gre, kakor izidijoca juterna zarja, lepa kakor luna, svoljena kakor sonce, strašna kakor v red postavljena vojskna truma?*“ Vis. pes. 6, 9. „Prečudna“ tudi svetim ljudem je Božja mati. Čudijo se ji očaki, ko vidijo svojo hči, toliko sto let zaželjeno, ktere je že sam spomin nanjo razveselil, dokler še v nebeški domovini niso bili, in ji pravijo: „*Žegnana hči od Gospoda, ker smo po tebi sad življenja prejeli*“. Čudijo se ji preroki, ktero so toliko let popred s samim pogledam duha vidili, ktere visoko čast so le v pomenljivih podobah gledali in napovedovali. Čudijo se ji sveti apostelni in evangelisti, sveti marterniki in spovedovavci, svoji vodnjici in poterdnici, svoji varhinji in svojimu pribežališu, in ji h toliko časti srečo vošijo. Čudijo se ji device kakor svoji vojvodnji, ktera je prva prebela bandero devištva razvila in postavila, ter brez

števíla devic, ženskih in možkih, pod-nj sklicala. — Tudi mi se prečudni materi čudimo, njene čednosti nasledvajmo, de tudi v njeno prečudno čast, po njeni priprošnji, priti zaslužimo. O Maria! ti prečudna mati; prečudna v čednostih; prečudna v nebesih v svoji časti, ktero posodeš; prečudna na zemlji v svojih dobrotah, ktere deliš; v žalostnih, ktere tolažiš; v njih, kteri so v nevarnostih, ko jih varješ; prečudna zlasti v umirajočih, kterim na strani stojiš; — prosim te, stoj mi na strani o moji zadnji uri, od ktere cela večnost visi.

Mati prečudna, za nas Boga prosi!

Mati našiga stvarnika, za nas Boga prosi!

To je prvi in nar večí čudež božje vsigamogočnosti nad Marijo storjen, de je presveta devica mati in porodnica svojiga stvarnika. Terno moramo verovati, in nikakor ne smemo dvomiti, de je presveta in častitljiva devica Marija zares mati svojiga stvarnika, zato ker je Mati božja; Bog je pa stvarnik vsiga, torej tudi Marije. „On, kteri je mene vstvaril, je v mojim sotorju počiral“, lahko reče presveta Devica (Sir. 23, 12.) Res je, de Kristus kakor goli človek ni stvarnik, ampak stvar. Tode nikoli si človeške nature od božje ločene misliti ne smemo.

Človeška natora je bila precej v spočetji in potem vselej z božjo sklenjena v eni osebi, in ta oseba je božja. Akoravno je on Bog in človek, vendar nista dva, ampak en Kristus, in letá je stvarnik vsih reči po božji naturi. Zato s. pismo Kristusa večkrat stvarnika imenuje. „Po nji (Besedi, t. j. Kristusu) je vse storjeno, in brez Nje ni nič storjeniga, kar je storjeniga“. Jan. 1, 3. „Ti Gospod si v začetku zemljo vterdil, in nebesa so delo tvojih rok“. Hebr. 1, 10. Tudi cerkev Marijo večkrat imenuje mater stvarnika n. p. v nekim odgovorilu brevirja: „Ti si rodila njega, kteri te je vstvaril“. V predglasju: „Ti ki si rodila v začudenje nature svojiga Rodnika“.

Timu se tudi s. očetje sosebno čudijo, de je Maria mati svojiga stvarnika. S. Peter Damian pravi: „O čudno rodovitno devištvo, ki je po novim in neslišanim čudežu Neskončniga počela, Večniga rodila, od vekomaj rojeniga porodila!“ Tudi učeni Origen se devici čudi rekoč: „O velika in neizrekljiva skrivnost, ona in ravno tista Devica, ona tudi mati Gospoda, ona tudi porodnica, ona njegova dekla, njegova stvar, ona ki ga je rodila“. S. Peter Krizolog Božjo mater tako ogovori: „Devica, iz tebe bo spočet tvoj stvarnik, iz tebe izhaja tvoj začetnik, v tvojim cvetju je tvoj rodnik, v tvojim mesu je tvoj Bog“.

To je prvo izlaganje tih besed litanij, de je Marija mati svojiga stvarnika. Zato za prilogam „mati prečudna“ precej nasledje prilog: „mati stvar-

nika“, ker je v tim Božja mati nar bolj čudna. Permerjeno je to izlaganje izvornimu jeziku, v kterim bo Marija sploh brez pristavka mati stvarnika (mater creatoris) imenovana. Se ve, de ker je Kristus stvarnik vsiga, kar je, je tudi naš stvarnik, stvarnik sveta.

Podoba matere stvarnika nam kaže majno dete Kristusa v naročji svoje matere, ki z dvema perstama kroglo zemlje, na verigah visečo, derži. To pomeni, de je Kristus, kakor je z Očetam enak Bog, je tudi stvarnik sveta, in torej Marija, ker je Mati božja, ravno zato tudi mati stvarnika imenovana biti zamore.

Tudi bo Kristus še posebej zato stvarnik imenovan, ker nas je odrešil, z svojim odrešenjem nas je tako rekoč v novič vstvaril, ker nas je od smerti greha, tedej iz nič, k življenju milosti obudil, tako de smo po besedah s. Pavla v Kristusu nove stvari postali. Torej bo v tim pomenu Marija po pravici imenovana mati našiga stvarnika: skorej ga ni bolj častivniga imena, kakor ta, s kterim bo mati stvarnika imenovana.

O Marija! vem in spoznam, de so vse pametne stvari vstvarjene, svojimu stvarniku služiti: vem pa tudi, de sim dozdej nevredna, nehealezna stvar bil, in de sim dozdej svojimu stvarniku grozno slabo služil. Zatorej h tebi perbežim in te prosim, zadobi mi milost, de za naprej svoj regresik poboljšam, stvari ne ljubim več kakor stvarnika, in tedej tjekej pridem, za kar sim stvarjen, namreč v nebesa. —

Mati stvarnika, za nas Boga prosi!

(Dalje sledi.)

Svetiga Avgušтина izpoved vere.

kar tiče gnado, v kteri in po kteri popolnamost vere obstoji.

(Za poterjenje v sveti veri.)

(Dalje.)

XIX.

Skoz Zdravilo naših ran, ki je na krizu viselo, in na tvoji desnici sedi in za nas prosi, prosim tvojo priserčno ljubezen in dokroto, obleci mi tisto oblačilo, ki nima nobeniga madeza, pa tudi gerbance ne, de ne pridem gol pred tvoje oči. — Obleci mi to svatovsko oblačilo, sveto ljubezen namreč, de tebe, svojiga Gospoda in Boga ljubim, iz celiga svojiga serca, iz cele svoje duše in iz cele svoje moči, z nar čistejšim namenam svoje volje, z britkim skesanjem svojih grehov in v potokih solzá, z narglobokejšim spostovanjem in svetim strahom, de bi te imel v sercu, v ustih in pred svojimi očmi vselej in povsod. Daj mi skesano

serce, čisto serce, odkrito serce, pobožno serce, trezno serce, pohlevno serce, krotko serce, mirno serce, veselo serce, serce polno koperujenja po tebi, serce previdno v vsih rečeh, ki vse dobro razloči: priprosto serce, ki ničesar slabiga ne misli od svojih bratov, serce pri bolečinah in revšinah bližnjiga sočutno, serce pri sreči in lepih čednostih bližnjiga veselo, tako de se bom jokati zamogel z jokajočim in veseliti se z veselim. Daj mi priprosto in mehko serce, de me bo razžaljenje, ki bližnjiga zadene, bolelo, to pa ki mene zadene, veselilo, de se bom radoval nad hvalo, ki se bližnjimu skaže, nad to pa žaloval, ki se meni da. — Daj mi, o Gospod, vse krotko, in velike krotkosti tako polno serce, de si prizadevam, de tvoji služabniki, moji duhovni nikdar ne ljubijo ali se bojijo mene namesti tebe. Tebe se naj bojijo in te ljubijo. Zavolj tebe naj me ljubijo in spoštujejo, in tebe naj hvalijo, ako nad mano kaj dobriga po tvoji milosti zagledajo. — Odreži od mene, Vsigamogočni, vsako prizadetje po prazni časti, vsim napuhu in prevzetnosti, de se mi serce nikdar zavolj tvojih darov čez brate ne povzdigne. Prosim te v imenu tvojiga ljubiga Sina, daj mi nepremagljivo in za vsim prijazno poterpežljivost, vedno in stano vitno prenašanje v vsih rečeh, de hudo, kar mi ga moj bližnji stori, mirno prenašam, de telesne in dušne slabosti mojih sobratov, s kterimi živim, z vso poterpežljivostjo poterpim, de prijatle v tebi, in sovražnike zavolj tebe iz celiga serca in v resnici ljubim. Daj mi mehko serce, pobožno serce, tako rahlo serce, de ptuje bolečine v sebi občutim, in s te zavnostjo bližnjiga veliko pomilovanje imam. Dodeli, o Gospod: de tvojiga služabnika, mojiga duhovniga očeta in vse vikše, in svoje sobrate z odkrito in ponižno ljubeznijo vselej ljubim, njih nesreče, grehe in zopernosti iz serca pomilujem, se nad njih srečo, čednostmi in rasto v dobrim iz dna svojiga serca veselim, ničesar nad tvojo ljubeznijo ne cenim, temuč te v vsih in čez vse reči ljubim. Daj mi pravo ponižnost in pravo pokorsino, pravo podložnost in zatiro sebe, de ne živi več v meni samovoljnost, in me ne vlada več lastna volja. Daj mi priprostost, nedolžnost in čistost serca, terdnost, stano vitnost in nekarljivost duha, vedno čutnost serca in jezika, de nikogar ne obsodim ali zaničujem, nad zasluženjem nikogar ne dvomim, nikomur hudiga s hudim ne povračujem, temuč vedno pred tabo hodim priprostiga serca. Daj, de ti v resnici služim in v resnici dopadem.

XX.

Apostel opominja: „Oblecite Jezusa Kristusa“. (Rim. 13, 14.) S to častito obleko želi moja duša biti oblečena. Pa kaj je to družiga, Gospoda Je-

zusa Kristusa obleci, ko hoditi, kakor je on sam hodil. Daj mi, de vselej prav verjem, pravično živim in veliko vem. Iz vere verujemo, iz ljubezni živimo pravično, iz modrosti vemo veliko. Skoz samiga tvojiga Sina, v kteriga persih so zakriti vsi zakladi vednosti in modrosti, skoz kralja vsih čednost in začetnika vsih dobrih del te prosim, in na kolenih k tebi vpijem, obleci meni, narmanjšimu svojih služabnikov trojni oklep vse moči, pred in za mano, nad in pod mano, znotrej in zvonaj, okoli in okoli, tako de se nalezovanju sovražnika nikjer kaj goliga na meni ne pokaže. In de mi bo moči to oblačilo še bolj neoskrunjeno, neomadežvano in čisto ohraniti, mi daj tih hramič za počivališče, kjer bom brez oprek vselej k tebi klicati zamogel.

Reši me hudobniga sveta, in ne dopusti, de bi se po kakih naklonih z njim zapletel. Stori, de bom popolnoma od njega ločen z dušo in telesam, s telesam in dušo, de se tebe samiga, svojiga Gospoda, v vsim deržim, de te namreč brez vsiga hrupa tega sveta, in brez vsiga nepokoja posvetniga prepira moja duša hvali, in vse, kar je v meni, tvoje sveto imé; in de se tudi vse kosti in vsiudje mojiga života s tvojo službo pečajo, ter kličejo in rečejo: Gospod, kdo je tebi enak? Z enako željo, kolikor je v tem življenji mogoče, te prosim, de moje serce in moje kosti radujejo v živim in pravim Bogu, te hvalijo in poveličujejo, po tebi kopernijo in po tebi zdihujejo, tebe lačne in tebe žejne. Ti, Gospod in Bog, si nas stvaril, tebe hvaliti, tebi služiti, ne kakor de bi potreboval naših darov ali naše časti, ker si sam sebi zadosti, temuč de bi, ko tebi čast dajemo, v poželjenji do tebe vedno rasli, in pred tvojim obličjem poprej milost našli, ako tvoji svetlosti dolžno službo skazujemo. Napolni torej moje usta s svojo hvalo, prepevati tvoje veličastvo, vse dni tvojo visokost. Rekel si: „Odpri svoje usta, in jaz jih bom napolnil“. Glej, o Gospod, usta tvojiga služabnika so močno odperte. Napolni jih s svojimi darovi, de ti hvalo dajam vsaki čas, in tvoja hvala ne odstopi iz mojih ust noč in dan, z vse skesanim sercam, v obilnosti solzá, z vsim spoštovanjem in straham.

XXI.

Ko pa v ustah grešnika hvala ni lepa, in ker sim jaz človek nečistih ust, tako očisti moje usta vsiga dolga, in posveti, vsigamogočni posvečevavec moje ustnice, ter jih umij z nebesko roso svojiga blagoslova, in me stori vredniga tvojo hvalo prepevati. Moj Bog, moje življenje, sladka hrana mojiga serca, stori me le vredniga, tebe hvaliti. Daj mi luč v serci, besedo v ustah, de moje serce premišljuje tvoje besede, in moj jezik prepeva tvoje

veličastvo. In de zamorem to bolj popolnoma in bolj pobožno storiti, mi daj sveto žalost in pokoj, de bežim, molčim in počivam, in za rane svoje duše noč in dan pokoro delam. Prosim te skoz tvojiga Sina, de iz potoka tvoje milosti obilin studenec solzá v mojim serci vstane in zadostno teče umiti mojo grešno dušo. Zakaj, tvoja roka ni nezmožna, dopolniti, karkoli hočeš. Vse kar je, si le rekel, in je bilo storjeno; le zapovedal si, in je bilo stvarjeno. Zakaj se mudiš? zakaj odlagaš? Pridi, Gospod, nikar se ne mudi! Razreži terdobo mojiga serca, de bo tisti studenec izvirati jel, kteriga moja duša toliko goreče poželi. Pošlji mi svoje studence iz višav. Daj blagoslov od rose neba in od masti zemlje, de mi bojo moje solze kruh noč in dan.

XXII.

Otmi me krega in prepira, kteriga vbogo serce tam terpi, kjer je zbirališe prepirajočih, in daj mi tisti boljši del, kteriga si je Marija izvolila, in kteriga sim si bil tudi jaz nekđaj izvolil skoz navlitje tvoje milosti, de bom, prazen vsih skerbi, prost pri nogah mojiga Gospoda Jezusa Kristusa sedel, in pazno poslušal, kar nebeška modrost uči. Zakaj tega se učimo le, ako rodoviten čas imamo, kakor je pisano: Nobeden vojsak Božji se ne zapleta v posvetne opravila, de tako temu dopade, kterimu se je podal; in težko je, dvojne skerbi na serci imeti. Ne morete Bogu in mamonu služiti, pravi večna resnica sama. Nihče, ki svojo roko na oralo položi in se nazaj ozira, ni pristojin za nebeško kraljestvo. Res je po tem takim, de nihče ne more imeti Boga in svet, čednosti in posvetne bogastva ob enim. Ako kdo svet ljubi, tvoja ljubezen, o Bog, ni v njem. Ti sam, o Bog, in naš gospod Jezus Kristus, tvoj Sin nas je učil z besedo in zgledam, se hruša in truša ogibati, in si sladko tihoto iskati, de bi vsaki čas k tebi klicati bili prilični. On sam, ki dobrote samotniga življenja ni potreboval, kterimu pečanje z ljudmi ni škodovati zamoglo, se je podal rad v pušavo, si je poiskal kraje, trušu sveta bolj odložne, je prebedel čisto sam cele noči v molitvi, in nas je učil tako prav očividno, kaj de je nam storiti, ki smo toliko slabi, in v mnogih rečeh vsi rahli, po tem takim pa h grebu vsi nagnjeni. Desiravno brez tebe nikjer varniga kraja ne najdemo — oh, kje bi bilo zavetje zunaj tebe, o Gospod, ker niso ne same nebesa mogle pomagati prevzetnim angelam, in paradiz ne grešnemu človeku! — vunder pripeljá, ker se do verha čednost tako težko priplazimo, v pregrehe pa zavolj telesa vse lahko pademo, ki je spačeno, in dušo obtežuje, — vunder pripelja skrito, tiho življenje in molčanje, ako ga tvoja pomoč podpira, duši veliko čistoto. Brez nje se ne naučimo otroškiga je-

zika resnice, ki nas ga sveti evangeli uči. Ako se kdo ne odpove vsimu, ne bo mogel biti moj učenc.

XXIII.

Naš učenik in gospod je sam v človeškim mesu vse nam v nauk delal in učil. O jo neizrečeno, priserčeno ljubezen božje milosti! O jo neneskončno priserčnost, vsiga občudovanja vredno! Osvoboditi hlapca, si Sina dal. Človek je postal, Bog in človek, de bi človek odrešen bil. Modrost je meso na se vzela, de bi se nespamet človekova podučila. Povelicujem tvoje sveto ime, in se ti zahvalim iz celiga serca, ker si, našo nevednost podučiti, nam poslal iz nebes učenika, razsvetlovavca in kazavca praviga pota, de bi nas učil vsorešnico, in nam pokazal pravi pot ponižnosti, ljubezni in vsih čednost. Zakaj on je prišel, in nas je učil z besedo in zgledam, de naj pričejoče življenje zaničujemo, posvetno čast sovražimo, se pregreham vstavljamo, hudiča teptamo, se za dobre dela trudimo, svoje želje kviško povzdiguemo, in tebi, o Gospod, samimu vse pobožno služimo.

(Dalje sledi.)

Versta Lavantinskih škofov z oziram v Solnograške nadškofe.

Spisal Peter Hieinger.

(Dalje.)

22. Teobald Svajnpek, popred Solnograški korar, je bil Lavantinski škof od l. 1446 do 1465; njemu in vsim njegovim nastopnikom je cesar Friderik IV. častni priimek kneza poterdil. Tisti čas so si papeži in vneti škofje povsod prizadevali stan cerkve in duhovšine zboljšati; na eni strani so namreč deželski gospodje čedalje bolj v cerkvene posestva in pravice segali, na drugi se je bil tudi v duhovšini tako med svetam kakor v kloštrih pravi duh zlo zgubil. Solnograški nadškofje s svojimi podružnimi škofi so si prizadevali, spet pravi red v svojih cerkvah vpeljati. V Solnogradu je bil takrat nadškof Friderik V. od l. 1441 do 1452. — Žiga I. popred stolni prost pa od l. 1452 do 1462. Prišel je l. 1450 kardinal Nikolaj od Kuze, poslanec papeža Nikolaja V. na Nemsko in tudi v Solnograd z namenam zboljšanje v cerkvenim stanu podpirati; l. 1451 je bil ravno zato zbor v Solnogradu. L. 1455 je papež Kalikst III. lastno pismo do nadškofa Friderika poslal, v kterim je njim, kteri so pravice Solnograške, Kerške, Lavantinske in Sekovske cerkve zatirali, s cerkvenimi štrafingami žugal. L. 1456 je bil spet cerkveni zbor v Solnogradu; tu je Lavantinski škof Teobald veliko duhovskih reči omenil, v kterih je bilo poprave potreba; pa ker so bili časi po svojim spačeni,

se je le malo v resnici zboljšati dalo. Takrat je tudi hudi sovražnik kersanskega imena, neverni Turk do Ogerske meje došel, Beligrad oblegel in vsim deželam v zahodu potrenje žugal. Papež Kalikst je iskal kersanske poglavarje h krizanski vojski zoper tega sovražnika obuditi, tudi v Solnimgradu je bila v zboru zato beseda storjena; sklep pa je bil, čakati, kaj bo ves nemški derzavni zbor storil; in ta se pa ni v nič volil. Beligrad je bil vonder takrat otet, in sovražnik v beg zagnan; s. Janez Kapistranski z nekoliko zbranimi Krizarji in Ogerski vojskovodja Hunijad s svojimi vojsaki sta mesto ubranila.

23. Rudolf iz Rudishajma v Mogunski škofii na Nemcih doma, popred ud papeževe sodbe v Rimu in prednositel (referent) tožeb per papežih Piju II. in Pavlu II. je sedel na Lavantinskem stolu od l. 1463 do 1468. Bil je zraven tudi papežev poslanec na Nemcih in Čelih; ter je posebno za to delal, krizansko vojsko zoper Turke na noge spraviti, je tudi prvemu Ljubljanskemu škofu Žigu Lamberskemu oblast izročil križ oznanovati. Tudi je on kakor papežev poslanec z žuganjem cerkvene zakletve minih v Gornjimgradu ukrotil, ker so se branili svojiga posestva Ljubljanskemu škofu prepustiti, kterimu je bilo po vstanovivnim listu cesarja Friderika IV. odločeno. L. 1466 ga je papež Pavel zavoljo nasprotvanja českiga kralja Jurja Podjebrada poslal na Cesko, Šlesko in Poljsko, kjer pa ni bil v stanu svojiga naročila izpolniti; bil je pa na tem potu v Vratislavi v škofa izvoljen, kjer je do l. 1482 živel, ter s posebno skerbjo škofijo vladal. Bil je mož krotkiga, čistiga in miliga serea, v duhovnih in pozemeljskih rečeh zveden in skusen. — V Solnimgradu je bil pa od l. 1462 do 1468 nadškof Burkhard žlahtni Vajsprijaški, popred stolni prošt; on je bil prvi med Solnograškimi nadškofi v kardinala povisan, ktero čast mu je papež Pij II. skazal. Tisti čas so se Dunajčani zoper cesarja Friderika IV. upirali; papež Pij II. pa je nje in vse druge cesarjeve nasprotnike s cerkveno zakletvo obložil, in je to zakletev oznaniti nadškofu Burkhardu izročil; cesarjevo orožje je časama tisto vzdigo ukrotilo. Cesar Friderik IV., kteri je v Ljubljani škofijo vstavil, je tudi na Dunaji in v Dunajskim Novim mestu take naprave izpeljal l. 1468; z vstavljenjem Novomeske škofije je Solnograška nekaj pomanjšana bila, ker je tisto mesto popred v njo pristeto bilo.

24. Janez I. Rot, je bil Lavantinski škof od l. 1468 do 1482. Bil je nizkiga rodu, ker nje-dov oče je bil čevljar v mestu Vemdingu na Bavarskim; per vsim tem si je vonder veliko vednost in učnost zlasti v Rimskih šolah pridobil, tako de

so ga med nar bolj učene možeh tistiga časa šteli. Po dokončanih šolah je dobil faro s. Jurja v Atergavu na Bavarskim tudi korarstvo in dekanijo v Pasavu; in mladi ogerski kralj Vladislav in potem cesar Friderik IV. sta ga svojiga skrivniga pisarja storila. Po priporočenji cesarjevim mu je papež Pavel II. zoper navado Lavantinsko škofijo izročil. Tada je bil škof Janez I. v Rimu posvečen, kamor je bil s cesarjem prišel. Koliko de je ta škof v duhovskih rečeh za svojo škofijo storil, ni posebej zapisano najti, gotovo pa malo ni bilo, ker ko je bil pozneje Vratislavski škof na Šleskim, ga ondi niso mogli prehvaliti. Kar pa časno posestvo Lavantinske cerkve zadene, si je on prizadel, tisto pred silnimi tedajšnjimi napadi zavarovati. Popravil je škofski dvor per s. Andreji, ter je dal nove terdne keldre in nove izbe napraviti. Tudi Tvimberski grad, ki je že zlo razpadel bil, je z lastnimi stroški v terdin stan djal, dal narediti rupe ali šterne, dobre keldre, izbe in hrame, novo ozidje in močne turne okrog; Šent-Andrejsko mesto je bilo tudi bolj uterjeno.

Bilo je to potrebno; zakaj Turki so takrat svoje silne napade na Krajnsko, Štajersko in Koroško začeli. L. 1474 so prvokrat v Goroton prišli, ter do Celovca in Volsberga privreli in razun terdnih mest vse z ognjem in mečem razdjali. L. 1476 so zopet prišli, ter kloster per s. Pavlu požgali; mest s. Andreja in Volsberga pa niso mogli vzeti. Zavoljo te nevarnosti pred sovražnikom kersanstva so grajšinaki svoje gradove, mestnjani svoje mesta, drugo ljudstvo pa cerkve v terdnjave z ozidjem in turni predelali. In res jim je to v brambo dobro služilo; zlasti se je ljudstvo l. 1480 v nekterih cerkvah, namreč v Rojah, per s. Primažu na Ladniku in drugej v Lavantinski dolini srečno branilo zoper nov napad Turkov. Takrat je Juri žlahtni Šavmburški, oskerbnik Bamberskih posestev Turke poleg s. Andreja z enakim načinom kakor kdaj Gedeon Madijance potolkil. Ker je namreč malo vojšakov imel, je kmečko ljudstvo vkup zbral, ter vsakimu ukazal prinesiti kar je imel razun orožja trobent, rogov, bobnov in taciga; potem je v sprednjo versto djal ljudstvo z orožjem, zad pa drugo trumo z muzikalnim orodjem, in tako je sovražnika z nočjo napadel. Velik hrum rogov, trobent, bobnov je Turke prestrašil, de so vse popustili in bežali, ter jih je veliko pod mečem kristijanov padlo; velik rop in pa veliko vjetih kristijanov je bilo rešenih. Takrat je tudi Štajersko veliko pred Turki terpelo; veliko duhovnov je bilo vjetih odpeljanih, drugi umorjeni; tako nekaj Dominikanarjev iz Noviga klostra v Šavinjski dolini. — Lavantinska dolina pa je tiste čase tudi od domačih nasprotnikov terpela, zlasti zavoljo razpertia med cesarjem Fri-

derikam IV. in Solnograškim nadškofam. L. 1466 je namreč Bernard, popred korar ondi na Solnograški stol prišel; papež Pavel II. mu je kmalo od začetka staro pravico škofo v Kerškim, Lavantu in Sekovim staviti poterdil, zatorej je tudi posebin list do njega poslal, ker je želel Janeza Rota na Lavantinski stol pripraviti. Nadškof Bernard je zavoljo velikih nepokojev tedajšnjega časa namen storil, od škofije odstopiti; vseč je bilo leto cesarju Frideriku IV. ker je mislil potem Janeza Benkenšlagerja popred nadškofa v Ostrihomu ali Granu na Ogerskim, kateri je bil pa od ondod pobegnul, v Solnograd spraviti. Potem se je pa nadškof Bernard svojiga sklepa skesal, kar je cesarja zlo žalilo, tako de je uniga z vojsko za dano besedo prisiliti hotel. Lavantinski škof Janez se je deržal svojiga nadškofa, in tedej se je zgodilo, de je zraven Solnograškiga tudi Lavantinsko posestvo terpelo od cesarskih vojšakov. Ker se pa on sam tedaj ni varniga mislil, je šel v brambo Ogerskiga kralja Matija Korvina; tedaj so še Ogri prišli v Gorotan, tam mesto s. Andreja in Tvimberski grad posedli, in dežela je od dveh sovražnikov silo nosila. Nadškof Bernard je v zadnje l. 1487 odstopil od Solnograškiga sedeža; škof Janez pa je po priporočenji kralja Matija, kateri si je tudi Šleski podvergel bil, in po prizadevanji poprejšnjiga škofa Rudolfa že l. 1482 na Vratislavski stol prišel. Vonder Lavantinska dolina dolgo ni imela še miru; Tvimberski grad je namesti zoper Turke v bran, pa Ogram v nadlego domovine služil.

(Dalje sledi.)

Znoj škofa spreoberne bogatajca.

Velik praznik je bil, zvonovi stolne cerkve so verne k službi božji povabili in ravno utihnil, ko nek bogatajce s palico pod pasho proti vratam stopa v namenu, na polje iti, de bi ga tam pod milim Bogam v njegovih sanjarijah kdo ne motil in njegovih zmot ne razpihal. Dobro ve, de cerkvena zapoved veli, o prazniku spodobno sveto mašo slišati, pa se ne zmeni, ker se mu to sužnost zdi. Ko memo cerkve gre, se zavzame, ker verne clo pred vratmi odkrite moliti vidi, ter si misli, kaj bi to bilo, de je danes cerkev tako polna. Radoveden tudi on pristopi in rine, kar se da, ter z velikim trudam do praga pririne. Od tod ugleda škofa samiga na priznici. Sveta gorečnost sije iz obličja dobriga pastirja. Po cerkvi se je vse terlo in zavoljo sopare, in ker je ves vnet za božjo čast govoril, si je mogel večkrat škof znoj (pot) obrisati. Bogotajce tako deleč proč in ker je škof tihotno govoril, ni besede razumel, pa gorečnost duhovniga

pastirja, tihota po cerkvi in tolika množica poslušavcov — to ga močno presune.

Glej! pravi sam pri sebi, škof je vender visok, učen mož, — bi li on vero v Kristusa s toliko gorečnostjo, s tako prijazno pobožnostjo označoval, ako bi ne bil sam prepričan, de je res od Boga? ko bi to vse le za kvante in neumne pravlice imel? Ko pa to to vse veruje, in se po tem tudi ravná, mora vender vediti nagibe, kateri ga h temu spodbadajo. To je gotovo, de za nič se svitli vladika nikakor ne bo tako trudil in potil. S svojimi vednostmi bi si bil lahko visoko in prijetno posvetno službo pridobil. Koga bi ga bilo tedej nagnilo, težke opravila škofa prevzeti? Tudi bi ga toliko umnih in poštenih ljudi tako pazno ne poslušalo, ko bi temu ne bilo tako.

Tako si misli in sklene, si od resnic katolske vere vsaj z branjem po moči prave zapopadke prilastiti. S tem sklepam zapusti cerkev in stori, kar si je bil namenil. Če bolj je resnice svete vere premišljeval, tem bolj se je prepričal, de je od Boga in tem bolj ga je mikalo, se ji s celim srcem vdati. V kratkim je bil z božjo pomočjo terden katolčan z besedo in v djanji, kateri je od časa svoje srečne spreobrnitve že marsikteriga puhloglaviga svitloberbarja v kerčmi ali na sprehodu osramotil in mu njegove napačne zaumene od keršanstva razjasnil, ter mu je svetoval, ako ga po resnici žeja, de naj se oberne k edino pravimu viru — k sveti cerkvi.

J. Marn.

Po milosti božji.

Med tem pristavkam v cesarskih razglasih in oznanilih se jih je v Avstrii mnogo clo pri nas spodtikovalo in terdilo, de ima v sedanjim razjasnjenim času se opustiti. Po sporočilu Angleškiga časnika „Times“ je pa tam večina ljudstva pri novokovanih goldinarjih pod opisam: Victoria, Regina ... naslov: po božji milosti z veliko nevoljo pogrešila, tako de je pečavnik denarstva z oziram na nekdanji denar nektere preiskovanja vpeljati mogel, pri katerih se je pa skazalo, de se ta pristavek na vsih srebernih Angleških denarjih od starodavnih časov najde.

Razgled po keršanskim svetu.

Iz Prage so časopisi strašno žalostno novico pernesli. Na viksi povelje so mogli bogoslovci seminištvo, ki je lastnina nadškofijskiga sedeža, izprazniti, de bodo vojaki v njem prebivali, ker morajo zavoljo veliko kužnih bolezin kaserne za bolničnice služiti. Verjetne pisma povedó, de nobena neogibljava potreba ne terja, duhovšnico v kosarno spreobrniti, ker je v Pragi še dosti drugih prostorov, kamur bi se zamogli vojaki vseliti. Bogoslovci se bodo po nekterih kloštrih in per fajmoštrih v mestu potaknili; kakor nar novejši pisma nazna-

nijo, se bodo v 4 dele razdelili, od katerih bo vsakiga eden dozrajnih prednikov vladal.

V Pragi se jih dosti iz viših stanov najde, ki si veliko prizadevajo, čisto katoličanstvo z Bolcanovim kvasom oskruniti; zdej so v Bavenu bukve „kersansko-katoliškiga nauka“ prisle na svitlo, kiso pisane v Bolcanovim duhu, in nekteri žele jih v sole vpeljati, in tako mladost v korenini ostrupeniti.

Ker je za prid cerkve in derzave silno potrebno, de se salska mladost pred razujzdanostjo obvaruje, je Neapolitanski kralj zapovedal, de se ima vsak študent v eno družbo zapisati, v kateri se duhovne eksercicije derže, in konc meseas spricvavnim listam skazati, de jih je pridno obiskoval; srecer bo precej iz sole izgnan.

Škof v Rezzu na Parskim v pastirskim listu posebno pred branjem zapeljivih novin in listov svari. „Kdaj bodo, pravijo škof v pravičnim serdu, katolčani že spoznali, kako nerredno in sramotno je, s svojim duarjem norine placirati in podpirati, ktere rse, kar jim je sretiga in jim mora sveto biti, zanicujejo, preklinjajo in gerdijo“.

Nekimu mladimu duhovnu na Francoskim v mestu Metz je dušni blagor vojakov k sercu šel. Zbral je tedej v perpravni stanici njih 25—30, in jih je kersanski nauk učil. Kmalo se je stevilo njegovih učencov iz vojaškiga stanu namnožilo do 600, in bo ob novim letu že okoli 1000 zneslo. Ker zdaj za vse dosti prostora ni imel, mu je po-božna soseda v ta namen en del svoje hiše odstopila, od kteriga so ji dozrajni gostovi 800 frankov plačevali.

V šent-Ludoviku v Severni Ameriki je ogenj veliko škodo naredil, vender nobena katoliških cerkev ni pogorela. — Tudi kolera je ondi hudo razgrajala, de je skoz 2 mesca vsak dan 140—180 ljudi umerlo; katoliških duhovnov ni nobeniga zadela. Ko se je ta bolezin blizala, so študentje v Jezuitarskim kolegii, v kterim je njih 200, devetdnevno andoht k Materi božji imeli, in nobeden zmed njih ni na kolero zbolel. Zmernost v jedi in pijaci se je kakor nar bolji sredstvo med cloveskimi perpomočki pokazala.

Darila za Dr. Ignacija Knobleherja, misijonarja v srednji Afriki.

Od poprej . . . 177 gld. 9 kr.

Gospod Franc Hojnik, kaplan per sv. Benediktu v Slovenskih goricah . . .	5	„	—	„
— Franc Bezjak, kaplan per s. Marii v Negovi . . .	3	„	—	„
— Anton Mejac, duhoven v Ternovim . . .	2	„	—	„
Skupej . . .	187	gld.	9	kr.

Té darila, skupej 487 gold. 9 kr., ki so jih zgorej imenovani za misijonarja v Srednji Afriki vredništvu „Zgodnje Danice“ poslali, je ravno to vredništvu že v škofii oddalo. Razun teh dobrotnikov pa so naravnost v škofijski pisarnici tudi še naslednji svoje prostovoljne darila za omenjeniga gosp. Misijonarja podali:

Gospod profesor Metelko	50	„	—	„
Neka oseba po gosp. Meršolu	10	„	—	„
En ne imenovan gosp. fajmošter	20	„	—	„
Gospod Mihael Kogovšek, fajmošter v Smartnu pod Šmarno goró	2	„	—	„
En duhoven na Gorenskim	3	„	—	„
Ena ne imenovana gospá	1	„	—	„
Gospod Anton Pokorn, fajmošter v Senožečah	1	„	—	„
— Juri Plemel, fajmošter v Zaplani	10	„	—	„
— Jožef Gregorič, kaplan v Zuzembergu	1	„	—	„
— Janez Zalokar, fajmošter v Sent-Kocjanu	50	„	—	„
Duhovšina in farna soseska v Smartnu v Tuhinji	10	„	—	„
Gospod Janez Šivic, kaplan v Cemšeniku	2	„	—	„
— Ignaci Holcapfel, dehant v Ribnici	2	„	—	„
— Anton Krašovic, kaplan	10	„	—	„
— Jožef Skubic,	10	„	—	„
— Juri Janež, duhoven per Novi Štifi	2	„	—	„
Farna soseska v Loškim Potoku	1	„	15	„
Gospod Alojz Pibernik, fajmošter v Loškim Potoku	1	„	—	„
— Jožef Zagar, duhoven na Gori	12	„	—	„
— Franc Močnik, fajmošter per sv. Gregorji	2	„	—	„
En duhoven iz Vipavske dehantije	2	„	—	„
Gospod Jožef Partel, kaplan na Igu 100 gold. in 2 cekina, ki jih je nabral od več dobrotnikov (62 gld. iz Radolške dehantije, 14 gld. od gosp. Jožefa Graheka, fajmoštra v Podzemelnu, 1 cekin in 3 gld. od 2 ne imenovanih duhovnov) — skupej	109	„	—	„
— Janez Novak, korar	10	„	—	„
— Anton Kozlevčar, adjunkt v Seminarii	2	„	—	„
Ena ne imenovana iz Radolške dehantije	1	„	—	„
Gospod Jernej Uršič, fajmošter v Kamnigorici	3	„	—	„
— Rebol, duhoven v Begnah	2	„	—	„
— Mihael Benedik, fajmošter na Jezci	4	„	—	„
— J. S., duhoven	2	„	—	„
— Luka Rihtar, duhoven v Ledinah	1	„	—	„
En ne imenovan duhoven	1	„	—	„
Skupej	317	gld.	15	kr.

Vsiga skupej tedej béra za gosp. Dr. Ignacija Knobleherja, misijonarja v Srednji Afriki znese 834 gold. 54 kr. Te denarje so milostljivi Ljubljanski škof že v Afriko poslali in upamo, de jih bo častiti misijonar skorej prejel. Kdor pa za naprej hoče Dr. Ign. Knobleherju kaj podariti, naj namenjeni dnar gosp. Jožefu Partelnu, kaplanu na Igu pošlje.

Opomba. Današnjimu listu Zgodnje Danice ste 2 póli cerkvenih zgodob perdjane.